

Dějepisný projekt

Identifikace pamětníka

Věk: 45

Vzdělání: Matematicko-fyzikální fakulta UK, Praha

Zaměstnání: Soukromník

Bydliště: Praha

Rozhovor s pamětníkem

Ahoj, já bych s tebou rád udělal rozhovor. Protože si normálně tykáme, tak ti taky budu tykat. Můžeš se představit těm, co tenhle rozhovor budou číst.

Je mi 45, jsem z Prahy, jsem Čech, vystudoval jsem Matfyz, ale neživím se tím. Jsem soukromý podnikatel, od narození až do dneška žiji v Praze a jsem Pražák tělem i duší.

Jaký byl tvůj vztah ke komunistickému režimu?

Přál jsem si, aby o mně režim nevěděl. Režim o mně věděl, i když ne kvůli mně osobně, ale kvůli mým kamarádům, kvůli mým rodičům a kvalita toho vztahu byla z mé strany jasně nepřátelská, ze strany režimu, pokud tomu dobře rozumím, také jasně nepřátelská.

Omezil tě nějak režim? Zabránil ti v něčem?

Režim jako takový ne, lidi, kteří byli v té době u moci a kterým režim tu moc dával, mi dvakrát neumožnili studovat na vysoké škole. Potřetí jsem se na vysokou školu dostal a neměl jsem dál žádný problém.

Angažoval ses v té době nějak politicky?

Byl jsem členem SSM a byl jsem z něho třikrát vyloučen, jestli se to dá považovat za politickou angažovanost. Dvakrát osobně a jednou i s celým oddílem. Bylo to dobrovolně povinné členství, stejně jako jsou dobrovolně povinné akce, které znáte dneska. Akorát by třeba sankce (za neúčast) byly výraznější, a pokud jsi měl štěstí na rozumné okolí, tak od tebe třeba členství SSM nevyžadovalo skoro nic, co by se přičilo tvému svědomí nebo pocitu, s výjimkou toho, že jsi byl v organizaci, která se jmenovala naprosto nechutným způsobem.

Chápu, že jsi nevěřil v režim. Proč?

To není úplně pravda. Je otázka, čemu říkáš věřit v režim. Jestli jsem věřil ideologii, na které byl režim postaven, tak ne, nevěřil. Považoval jsem tu ideologii za zločinnou a režim také. Druhá otázka je, jestli jsem věřil tomu, že ten režim je po přiměřeně

dlouhou dobu udržitelný, že se udrží a že s tím nepůjde nic dělat. Z tohoto důvodu jsem bohužel v režim věřil.

Můžeš nějak popsat atmosféru a každodennost konce 80. let?

Svým způsobem byla každodennost naprosto pohodová. Povinnosti byly omezené, práva jsi měl na všechno, co nebylo zajímavé, a vrcholem nebo hlavním paradigmatem byla všednost a obyčejnost a ve všednosti a obyčejnosti se docela dobře proplovává. Takže z tohoto pohledu to bylo v pohodě. Byl omezený, ale stále existující přístup ke knížkám, i ze Západu, takže celá svá teenage léta jsem strávil tím, že jsem hltal knížku za knížkou a četl jsem věci, na které už nikdy potom nebyl čas. Chodil jsem se svou dnešní ženou, chodil jsem do školy, učil jsem se, pak jsem chodil na vysokou školu, oženil jsem se, a když ses neptal na nic nad tím, tak se žilo dobře. Ve chvíli, kdy sis sednul na kolo a projížděl ses po jižních Čechách a silnička tě zavedla k ostnatým drátům a za nimi v dálce jsi viděl další ostnaté dráty, tak sis říkal: „Sakra, sice všednost je fajn, ale něco není v pořádku, jsi v kleci.“ Když jsi chtěl jet do zahraničí a neměl jsi kladné body u lidí, kteří o věcech rozhodovali, tak jsi nejel. Když chtěla celá rodina jet a měla kladné body, tak musela třeba nechat doma dítě nebo partnera, aby tady byl rukojmí, že se vrátí. Potřeboval jsi ke všem věcem, které byly nad všednost, tisíc povolení od lidí, kterým do toho vůbec nic nebylo. Ale byl tu ještě jeden fenomén, a to, že jsi vůbec nevěděl, kdo na tebe dohlíží. Orwell psal 1984 a tam to byl režim, ale tady jsi věděl, že na tebe do nějaké míry, ale nevěděl jsi do jaké, stále dohlíží nějakí lidé, které někdo pověřil. A přitom víš, že jsi někde napsán, že tě někdo hlídá, a že když něco provedeš, tak to bude někde zaznamenané a jednou se ti to vrátí.

Pociťoval jsi nějak později přicházející změny?

Změny se děly okolo na celém světě. Člověk cítil změny v rádiu, když poslouchal Svobodnou Evropu, když poslouchal BBC, když v Polsku nastoupila Solidarita, když utíkali východní Němci, když je stříleli na berlínské zdi, když utíkali přes Prahu. Celou dobu to připomínalo, jako když se v kotlíku vaří voda. Pořád je teplejší, pak jdou bublinky a ty vlastně nikdy nevíš, jestli se někdy opravdu začne vařit. Jediné, co víš, že ta teplota pořád stoupá. A takhle stoupal obecný tlak v té části společnosti, ve které jsem žil.

Ty jsi zmínil Solidaritu, co jsi o ní tenkrát věděl a odkud ses to dozvěděl?

O Solidaritě jsme se dozvěděli prakticky pouze z Hlasu Ameriky, BBC a Svobodné Evropy, které byly jedinými politickými zdroji informací, kterým se dalo do určité míry věřit.

Jak jsi vnímal opoziční demonstrace během roku 1989?

Opoziční demonstrace probíhaly už od pětadesátého roku tak, že se jich zúčastňovalo docela dost lidí. Nejvíce to začalo asi v lednu 88, takzvaným Palachovým týdnem, kdy to byla série každodenních demonstrací na Václavském náměstí, které byly rozháněny vodními děly.

Účastnil ses ty osobně těch demonstrací?

V roce 88 ani v roce 89 jsem se všech těchto demonstrací neúčastnil. Samozřejmě je otázka proč a asi to byl pocit marnosti. Ne strachu z toho, že by člověk dostal nakládačku, jakože by dostal, ne z toho, že by ho vyhodili ze školy, jakože by dost možná někoho vyhodili, ale z pocitu, že ať tam budu nebo nebudu, ať nás tam bude sto nebo deset tisíc, tak se nic nezmění.

Takže pro tebe nebyla žádná naděje, že se něco změní?

Já jsem tu naději sám neměl, ale shodou okolností jsem byl na klíčové demonstraci 17. listopadu 1989. Náš starší kamarád se ten den ženil, všichni jsme tam s kamarády ze skautského oddílu byli, on se ženil někdy ve dvanáct a my jsme potom společně ze svatby šli na demonstraci. Zeptáš se, proč jsem nešel domů, když jsem tomu nevěřil. Protože mezi tou spoustou lidí, co tam šli, jsem si říkal, že bych si tu nakládačku měl nechat dát už pro formu jako takovou minimální oběť tomu, že některý z těch kamarádů se tam nechávají zbít několikrát za rok, tak aby si můj hřbet odnesl zasloužený díl (smích).

Měl jsi nějaký symbol? Někoho, komu jsi věřil a viděl jsi v něm naději na změnu?

V té době byli pro mě symbolem dva lidi, ani jeden nebyl náš. Byla to Margaret Thatcherová a Ronald Reagan, protože jako jediní politici na celém světě vystupovali jednoznačně a jasně proti komunistickému režimu, proti Rusku, nebáli se říkat, že svinstvo je svinstvo, zločin je zločin, lidská práva jsou taková a taková a všichni na ně mají nárok. A byl hrozně příjemný pocit vědět, že někde někdo, kdo je přiměřeně mocný, si pořád myslí, že se tobě osobně děje strašná nespravedlnost. Asi člověk nevěřil, že toho pro tebe moc udělají, ale stačil ten hloupý, minimální pocit toho, že vědí, že se ta nespravedlnost děje a že jim to vadí.

Vnímal jsi nějak Chartu?

Charta se mě dotýkala, nikoli obsahově, ale lidsky. Mezi mými kamarády byly děti autorů Charty, mluvčích Charty a lidí zavřených za podpis Charty, takže Charta byla těsně vedle mne. Na druhou stranu ji rodiče nepodepsali, já jsem ji tenkrát nepodepsal ani jsem nehledal způsob, jak ji podepsat, protože jsem to zase považoval za marnou snahu a navíc Charta byla projektem lidí, kterých jsem si vážil, i lidí, kterých jsem si nevážil nebo byli bývalí komunisti a člověk o nich věděl, že by je úplně nepozval na čaj.

Kdy si myslíš, že došlo k nějakému zlomu?

Demonstrace 17. listopadu byla prvním zlomovým bodem a druhým, možná nejdůležitějším, byla generální stávka v pondělí o deset dní později. Dokud na Václaváku mlátili Johna Boka, pár disidentů, pár chartistů, pár mladých lidí, kteří se k nim přidávali, tak z celkového vyznění v médiích, v té době v Rudém právu, Lidové demokracii, v televizi, v rádiu, to vyznívalo, jakože bouřící se hrstka dostala na tlamu, a v podstatě se nic nestalo. Na Národní třídě bylo několik tisíc lidí a drtivá většina

z nich byli vysokoškoláci. Ve chvíli, kdy mlátí děti lidí se stigmatem darebáků, podvraťáků, disidentů, tak se tě to osobně netýká. Pokud máš dítě, studuje VŠ v Praze a ty jsi z Liberce nebo z Tachova nebo odkud chceš a najednou zjistíš, že v Praze zmlátili 15 tisíc vysokoškoláků, tak si říkáš, jestli zmlátili tvoje dítě. A najednou tím, že zmlátili jednu pitomou demonstraci uprostřed Prahy, zmlátili děti lidí z celé republiky. Zatímco Palachův týden a předchozí demonstrace byla věc Pražáků, možná pár mimopražských, tak tohle byla akce, kdy každý znal někoho, komu zmlátili v Praze dítě. A všichni měli strach, co když to půjde dál? Co když příště nebudou jen mlátit, ale rovnou střítet?

Ty jsi zmínil média, jak jsi tedy vnímal jejich roli?

Média v té době byla naprosto čitelná. Existovaly tři druhy zpráv: pravdivé, pravděpodobné a ostatní. Za pravdivé se považovalo datum a název novin, za pravděpodobné sportovní výsledky a počasí a pak tam bylo to ostatní. Za nezávislý pořad se dala považovat svým způsobem Okna vesmíru dokořán, který dělal Jiří Grygar, kdy nepoliticky a s nadšením mluvil o astronomii. A pak byly večerníčky (smích). Večerníčky byly snad nejsvobodnější formát médií v té době.

Jak ses tenkrát díval na revoluci a jak se na ni díváš teď?

No, začala se vařit voda. Konečně se to začalo vařit, ale pamatuju se na rozhovor s kamarádem v létě 1989, kdy jsem mu říkal, že když přijde revoluce, tak se stane tak akorát to, že lidi možná začnou cestovat, získají svobody, ale hrozně se bojím toho, že vznikne nová oligarchie, nové představitelstvo země, které bude tentokrát spojené s penězi, které budou mít jen komunisti. A že vlastně komunistická moc, která je dnes, a ty svině, které jsou u moci, zůstanou u moci přes peníze, které mají jenom ony, a že bude trvat ještě dvacet čtyřicet let, než se na tom něco změní. Jak se na to dívám dneska? Dneska si daleko víc uvědomuji, že komunistický režim byl režim bez práva, bez zákona, a když se dívám dneska okolo sebe, tak bohužel mám pocit, že právo a zákon se nějak opozdily a ani po dvaceti letech k nám ještě nedorazily. U nás soud může rozhodnout jakkoliv a nemáš nejmenší tušení, jak to dopadne. Policie nestihá, soudy netrestají, kauzy se nevyšetřují. U nás nemáme vládu zákona a to je největší zklamání, které mě od té doby potkalo.

Analýza rozhovoru

Na rozhovoru mě překvapilo máloco. Většinu rozhovoru už jsem v jiných formách slyšel mockrát. Jednou z pro mě nejvíce překvapivých věcí bylo, jak moc informací tenkrát měli pražští studenti k dispozici. Čekal jsem, že tenkrát vůbec nevěděli o žádných zahraničních hnutích, jako byla Solidarita, a měl jsem dojem, že si informace o nich do paměti dosadili zpětně. Vlastně ani pořádně nevím, o čem všem byla Svobodná Evropa schopná informovat. Možná by stálo za to sehnat si záznam nějakého vysílání a poslechnout si, jak ony zahraniční „pravdivé“ zprávy vlastně vypadaly.

Další věc, která mi vytanula na mysl, je, jak moc se podepsaly politické názory mých rodinných příslušníků na mém pohledu na svět. Narodil jsem se měsíc a půl do svobodné republiky a komunistický režim jsem na vlastní kůži nikdy nezažil, ale i přesto k němu chovám nenávisť, která nemohla přijít ode mne. Jediné, čemu můžu věřit, je vyprávění rodičů a prarodičů, které se ovšem liší od osoby k osobě a není tím pádem stoprocentně pravdivé. Nemůžu se tak úplně právoplatně divit mladým lidem, kteří volí komunisty.

Otázka také je, jak se na názoru dotazovaného podepsal jeho původ. Jako student z Prahy patřil mezi mladou generaci, od které se dala čekat touha po změnách. Říká, že se mu režim hnusil a že jeho ideologii považoval za zločinnou, ale i dnes máme hnutí mladých, kterým se nelíbí naše zřízení státu a snaží se znovu dostat komunisty do funkcí.

Řekl bych, že to, co zpovídaný říkal, bylo také celkem objektivní a pravdivé. Nesnažil se nic idealizovat nebo se do něčeho stylizovat a přiznával, že předem považoval demonstrace za marnou snahu a nevěřil v možnost pádu režimu v blízké době. Otázka, kterou si kladu, je, kolik z těchto názorů zaujímal už tenkrát a kolik z nich si od té doby do myslí zpětně dosadil. Třeba byl ještě méně aktivní, než psal, třeba se naopak angažoval mnohem více a nepřipouští si to.